

2016-10-12

Område Livsmedelskontroll
Avdelning Support
Jenny Johansson

Samordning och förbättring av kontrollen av e-handel

Regeringsuppdrag

Innehåll

Inledning.....	3
Sammanfattning.....	4
Bakgrund och nuläge	7
Slutsatser och förslag på åtgärder	12
En långsiktig strategi	12
Effekter på livsmedelskontrollen.....	13
Vad händer om inget görs?.....	14
1. Inrättande av nationell funktion för övervakning av e-handel	15
2. Internationellt samarbete	18
3. Nationellt samarbete	18
4. Kompetensutveckling	21
5. Resurser och finansiering	22
Bilaga 1: Utveckla en effektiv kontroll av internethandel med livsmedel – Utdrag från regleringsbrevet 2015-12-18	24
Bilaga 2: Översikt av förslag för en effektiv kontroll av e-handel i Sverige.....	25
Bilaga 3: Frågor & Svar om e-handel, publicerade på Livstecknet i juni 2016	26
Bilaga 4: Tillgängliga siffror om e-handel med livsmedel i Sverige	32
Bilaga 5: Erfarenheter från andra länder	34
Bilaga 6: Sammanfattningen från Uppsala kommuns rapport ”Kontroll av handel med livsmedel på internet 2014-2015” (2015; dnr 2015-6702).....	38
Bilaga 7: Sammanfattningen från Stockholm stads rapport ”Kontroll av internethandel med livsmedel” (2014; dnr 2015-3675).....	40

Inledning

Livsmedelsverket har i uppdrag att effektivisera kontrollen av internethandel med livsmedel, med särskilt fokus på kosttillskott. Denna rapport redovisar nuläge och problemformuleringar och ger förslag på möjliga effektiviseringar.

I regleringsbrevet för 2016 har Livsmedelsverket fått i uppdrag av regeringen att arbeta för en effektiv kontroll av internethandel (e-handel) med livsmedel (se bilaga 1). Särskilt fokus ska ligga på e-handel med kosttillskott. Uppdraget ska genomföras i dialog med berörda kontrollmyndigheter och branschen. Särskild vikt läggs vid vilka åtgärder Livsmedelsverket vidtar för att samordna, vägleda och stödja kontrollen på området.

Den här rapporten redovisar nuläge och problemformulering, uppdragets genomförande samt föreslår förändringar för en effektivare kontroll av e-handel. Livsmedelsverket har upprättat dialog med Läkemedelsverket, Tullverket, Konsumentverket och Skatteverket. Andra externa kontakter har också tagits, bland annat med Svensk Egenvård som är branschorganisation för tillverkare och importörer av kosttillskott och med Svensk Digital Handel som är branschorganisation för företag med e-handel.

Livsmedelsverket har under 2016 deltagit i seminarium anordnat av FLEP (Food Law Enforcement Practitioners) för e-handel och i den nystartade kommissionsarbetsgruppen för e-handel med livsmedel. Livsmedelsverket deltog även på Nordic Borderline Meeting, ett forum för kontroll av kosttillskott och gränslandsprodukter där både livsmedelsmyndigheter och läkemedelsmyndigheter närvarade.

Sammanfattning

Branschen förväntar sig att 22 % av alla livsmedel kommer att säljas via internet inom 10 år. Samtidigt har 30 till 50 % av de aktörer som säljer livsmedel på nätet idag inte offentlig kontroll. Fler och fler livsmedel på marknaden kan alltså inte kontrolleras och inte spåras. Det riskerar konsumenternas hälsa och är ett problem som måste hanteras. Livsmedelsverket föreslår följande strategi.

E-handeln har ökat kraftigt de senaste åren och om tio år spår branschen att 22 % av alla livsmedel säljs via internet. Efter pilotprojekt hos kontrollmyndigheterna i Stockholm och Uppsala vet vi att 30-50% av verksamheterna som säljer livsmedel via internet *inte* står under livsmedelskontroll. Det gör att vi i dagsläget har ett ständigt ökande antal livsmedel på marknaden som inte kontrolleras och där uppgifter om spårbarhet saknas. Livsmedelsverket menar att det behövs en strategi för samordning och effektivisering av kontrollen av e-handel. Strategin innehåller en nationell funktion för övervakning av e-handel, nationellt och internationellt samarbete samt kompetensutveckling:

1. En nationell funktion för övervakning av e-handel

En nationell funktion för övervakning av e-handel, med fokus på kosttillskottsförsäljning, upprättas och placeras på Livsmedelsverket. Den får i huvudsaklig uppgift att övervaka marknaden men också stödja kontrollen och informera företag och konsumenter.

När det vid övervakningen uppkommer misstanke om att ett företag inte lever upp till livsmedelslagstiftningen, till exempel genom att inte vara registrerat hos behörig kontrollmyndighet, kommer information om företaget och livsmedelsförsäljningen att överföras till ansvarig kontrollmyndighet. Den här typen av övervakning finns redan i ett flertal EU-länder (se bilaga 5).

Livsmedelsverket vill inrätta en nationell funktion för att övervaka e-handeln men också för att stödja kontrollen, informera företag och konsumenter. Den sortens övervakning finns och fungerar redan i flera EU-länder.

Istället för att varje enskild lokal kontrollmyndighet måste ha tekniskt utbildade inspektörer för att söka efter livsmedelsförsäljning på internet som möjligen kan ha verksamhet i deras kommun, bör arbetet ske centralt och nationellt. Samordningens skulle bli större och kompetensen samlas på ett ställe. Dessutom saknar kontrollmyndigheterna i dagsläget möjligheter att genomföra den här övervakningen. Den tid som läggs ned på sådan verksamhet täcks nämligen inte av den ordinarie finansieringen via kontrollavgifter och den tekniska kompetensen och utrustningen saknas för att till exempel spåra anonym livsmedelsförsäljning.

2. Internationellt samarbete

Livsmedelsverket fortsätter att utveckla deltagandet i nordiska och europeiska myndighetsnätverk och kommissionsarbetsgruppen.

3. Nationellt samarbete

Livsmedelsverket fortsätter att bygga och förstärka nätverk med ett antal myndigheter och intresseorganisationer på nationell nivå. Den samrådsgrupp med intressenter från lokala kontrollmyndigheter som bildats under arbetet med uppdraget föreslås bli ett permanent stöd till Livsmedelsverkets övervakningsfunktion.

Den nya nationella funktionen behöver samordnas med arbetet med kosttillskott och livsmedelsfusk, på så sätt kan vi göra smarta effektivitets- och kompetensvinster.

4. Kompetensutveckling

Övervakningsfunktionen bör av kunskaps- och samordningsskäl ha nära kopplingar till verkets arbete med kosttillskott och arbetet med EUs varningssystem för osäkra livsmedel och foder (RASFF; Rapid Alert System for Food and Feed) samt EUs system för hjälp och assistans mellan livsmedelsmyndigheter i kontrollen (AAC; Administrative Assistance and Cooperation). Det finns även samordningsvinster med att använda den kompetens som verket idag bygger upp för att motverka livsmedelsfusk och därför föreslås den nya funktionen byggas upp samordnat med arbetet för livsmedelsfusk.

Funktionen måste utrustas med effektiva verktyg för att hänga med i utvecklingen på e-handelsområdet. Metod- och kunskapsutvecklingen är således mycket viktig, liksom omvärldsbevakningen.

5. Resurser och finansiering

Livsmedelsverket bedömer att ytterligare resurser behöver skjutas till för arbetet med en nationell övervakningsfunktion för e-handel med motsvarande tre årsarbetskrafter. Dessa bör i en uppbyggnadsfas fördelas enligt följande:

- En årsarbetskraft för övervakning/sökningar
- En årsarbetskraft för utbildning och externa kontakter
- En årsarbetskraft för utveckling och omvärldsbevakning

Efter uppbyggnadsfasen kan fördelningen av årsarbetskrafterna komma att förändras något. Den snabba ökningen av e-handeln gör dock att verket bedömer att resurstilldelningen inte kommer att kunna minskas. Utöver personella och kompetensmässiga resurser behövs även teknisk utrustning för att funktionen ska fungera.

Myndigheterna kan inte ta ut avgifter för arbetet med övervakning av e-handel, inte heller för arbetet med en strategi för samordning och effektivisering av kontrollen. Det måste finansieras av anslag.

Utgångspunkten i svensk livsmedelskontroll är avgiftsfinansiering. När det gäller kontroll av e-handel finns det vissa begränsningar i myndigheternas möjligheter att ta ut avgifter. Kostnaden för övervakning kan med nuvarande lagstiftning inte avgiftsfinansieras utan måste finansieras med anslag. När det gäller kostnader för samordning, nationellt och internationellt samarbete samt funktionens kompetensutveckling kan dessa som regel inte heller finansieras med avgifter.

En översikt av förslag för en effektiv kontroll av e-handel i Sverige finns i bilaga 2.

Bakgrund och nuläge

Vad är e-handel?

Med e-handel menar Livsmedelsverket all handel med livsmedel som sker elektroniskt där det krävs en internetuppkoppling för att ta del av ett erbjudande om, och genomföra köp av, livsmedel. Det innefattar försäljning via hemsidor, elektroniska marknadsplatser, sociala medier, bloggar och appar. Däremot ses i nuläget inte försäljningskanaler, till exempel hemsidor eller facebook-grupper enbart med reklam för livsmedel, som e-handel i sig.

Svenskarna ligger i topp i världen avseende internetanvändningen. E-handeln samtliga branscher ökade med 17 % under 2013, medan detaljhandeln ökade med 1,9 %. 2014 växte e-handeln med livsmedel i Sverige med 38 %, 2015 med 41 % och den förväntas öka med 39 % 2016.

E-handel med livsmedel

Försäljningen av livsmedel via e-handel är i dag relativt begränsad men den ökar mycket snabbt. Försäljningen av livsmedel på nätet uppgick 2015 till 4,1 miljarder kronor och prognosen för 2016 är 5,7 miljarder kronor. Var fjärde konsument har under 2014 handlat livsmedel på nätet.

Konsumenterna blir allt mer vana vid att handla mat på nätet. Den yngre generationen använder nätet på ett annat sätt än tidigare generationer. Så om några år, när den yngre generationen kommer ut i arbetslivet och bildar familj, kommer sannolikt e-handeln med livsmedel att öka ännu mer.

Kosttillskott är det livsmedel som är vanligast att sälja via internet. Svensk Egenvård, branschorganisation för tillverkare och importörer av kosttillskott, rapporterar att 15,6% av alla vitaminer, mineraler och andra kosttillskott säljs på nätet. Men siffran för försäljning av alla sorters kosttillskott som säljs på marknaden är betydligt högre eftersom denna siffra inte inkluderar kosttillskott inom sportnutrition och inte kosttillskott för viktminskning. En sammanställning av tillgänglig statistik avseende e-handel med livsmedel finns i bilaga 4.

Livsmedelsförsäljningen på internet beräknas om 10 år uppgå till 22 % av den totala dagligvaruhandeln.

Oregistrerade livsmedelsföretag

Av artikel 6 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien följer att livsmedelsföretagaren är skyldig att tillse att de anläggningar som företagaren ansvarar för blir registrerade eller godkända. En mycket stor andel av de företag som säljer livsmedel med e-handel uppskattas dock vara oregistrerade. Under 2014 genomförde Stockholm stads och Uppsala kommuns livsmedelskontroll ett projekt om e-handel med fokus på försäljning av kosttillskott. I kartläggningen av de företag med e-handel som hittades var 30-50% oregistrerade. Det stämmer överens med erfarenheter från Tyskland och Nederländerna.

Sammanfattningarna från Stockholms och Uppsalas projekt om e-handel finns i bilaga 6 och 7.

Alla livsmedelsföretag ska vara registrerade och omfattas av offentlig kontroll. Hela livsmedelskedjan ska vara synlig och livsmedlen spårbara. Det handlar om konsumentens säkerhet. En kartläggning visade att 30-50% av företagen som säljer livsmedel på nätet är oregistrerade och inte kontrolleras.

Offentlig kontroll av e-handel med livsmedel

Det finns inte någon särreglering om den offentliga kontrollen av e-handel. Det är samma regelverk som reglerar den här kontrollen som vid annan/konventionell försäljning av livsmedel.

Enligt 27 § livsmedelsförordningen (2006:813) är den myndighet som prövar frågan om godkännande av en anläggning eller som registrerar en anläggning också behörig att utöva offentlig kontroll av anläggningen. I 25 § livsmedelsförordningen anges vilken myndighet som ansvarar för prövning av godkännande eller för registrering av olika slags livsmedelsanläggningar. Av den bestämmelsen följer att kontrollansvaret för livsmedel som säljs via internet vanligen ligger på den kommun varifrån företaget som bedriver e-handel styr sin verksamhet. I Sverige finns det inte någon särskild samordning eller organisation på central nivå av den offentliga kontrollen av e-handel med livsmedel.

Kontrollen av e-handel med livsmedel är de lokala myndigheternas ansvar. Men arbetet är tidskrävande och behöver finansieras med andra medel än kontrollavgifter. Det får som resultat att uppsökande kontroll sällan eller aldrig görs.

Arbetet att leta efter oregistrerade verksamheter är tidskrävande. Det krävs en hel del efterforskning för att utreda om verksamheten bedrivs i nutid, om den omfattas av registrering, om den finns registrerad hos en kontrollmyndighet och vem som ansvarar för verksamheten. Om de lokala kontrollmyndigheterna ska utföra denna typ av sökningar behöver särskilda medel avsättas eftersom sådan uppsökande verksamhet inte går att finansiera med kontrollavgifter. Det gör att e-handel med livsmedel sällan eller aldrig aktivt söks upp.

Ett stort problem med e-handel är de ”anonyma” verksamheterna på internet, där det inte framgår vem som står bakom försäljningen. Förutom att de troligtvis inte är registrerade hos en kontrollmyndighet, bryter de mot e-handelslagen (Lag (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster) som bygger på ett EU-direktiv och där det finns krav på kontaktuppgifter vid försäljning på internet. En annan svårighet är att e-handelsföretag medvetet kan neka specifika besökare tillträde till deras hemsidor, eller delar av hemsidorna, vilket omöjliggör kontroll.

För att agera och stoppa spridningen av farliga och olagliga produkter behöver kontrollmyndigheten anonymt kunna besöka de verksamheter där det inte framgår vem som står bakom försäljningen. Det kan vi inte idag. Samtidigt görs det redan i Europa.

I förslaget till en ny så kallad kontrollförordning (det vill säga revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll) föreslås bland annat att det ska bli tillåtet att köpa in anonyma prover från hemsidor. Det skulle bland annat underlätta när det gäller att ta reda på mer information om företaget bakom till exempel en anonym hemsida.

Det finns problem förbundna med att stänga ned hemsidor eller annan nätbaserad försäljning som inte uppfyller livsmedelslagstiftningens krav.

De lokala kontrollmyndigheterna har olika sätt att arbeta med verksamheter som bedriver e-handel, om man över huvud taget gör det. I och med att informationsförordningen trätt i kraft finns krav på att obligatoriska märkningsuppgifter ska anges vid distanshandel. Under senare tid har det också behövts ett förtydligande till livsmedelskontrollen om vem som ansvarar för vilken kontroll av informationen om livsmedel på internet. Oklarheterna beror till stor del på en tidigare överenskommelse mellan Livsmedelsverket och Konsumentverket angående kontrollansvaret. Som en av de första åtgärderna i arbetet med uppdraget har detta förtydligande nu publicerats på Livstecknet (livsmedelskontrollens intranät).

Det saknas teknisk kompetens hos inspektörer om hur och vad som ska kontrolleras i e-handeln, hur anonyma sidor ska spåras, säkra och spara bevis, dokumentation etc. Det här är kompetens som behövs om övervakning och uppsökande av företag med e-handel ska ligga på varje enskild kontrollmyndighet.

I och med distanshandelsartikelns i informationsförordningen ökar också kontrollansvaret och således den tid kontrollmyndigheten måste lägga på granskning av informationen. Att det kan finansieras med befintlig riskklassning och informationstillägg har också klargjorts och förtydligats mot kontrollen.

Gränsöverskridande handel

Det är det land i vilken livsmedelsverksamheten bedrivs som ansvarar för den offentliga kontrollen av verksamheten. E-handeln är i sin uppbyggnad en gränsöverskridande verksamhet, vilket får konsekvenser för den offentliga kontrollen eftersom det kräver ett utökat och mycket större samarbete över gränserna än vad vi ser idag.

E-handel som vänder sig till svenska konsumenter men där verksamheten styrs från ett annat (EU-)land kan utgöra ett problem. Sverige saknar kontrollansvar för de här sidorna. Om det uppmärksammas brister hos ett sådant e-handelsföretag kan de svenska kontrollmyndigheterna inte direkt ingripa mot företaget. Det krävs i sådana fall att kontrollmyndigheterna i de berörda länderna samarbetar. Här kan systemen för RASFF eller AAC behöva användas.

E-handel som riktar sig till svenska konsumenter men där verksamheten styrs från ett annat (EU-)land är också ett problem. Sverige saknar kontrollansvar för dessa hemsidor och kan behöva använda andra system som RASFF och/eller AAC när svenska konsumenter kan drabbas av hälsofarliga livsmedel från utländsk försäljning.

Livsmedelsfusk

Kontroll av e-handel är nära sammanlänkat med livsmedelsfusk och annan kriminell verksamhet där säljaren, företaget medvetet vill vilseleda och hålla sig dold. Här följer några ytterligare exempel. Flera av dem kommer från fynd i andra EU-länders e-handels- och kosttillskotts kontroll:

- Slutna grupper på till exempel facebook, med försäljning av stulna livsmedel eller andra livsmedel som kan vara av vilken art som helst och eftersom grupperna är slutna ”göms” de för insyn även av myndigheter.
- Darknet/deepweb, som är en del av internet med krypterad information. Här finns i dagsläget bland annat olagliga läkemedel, drog- och vapenförsäljning. I dagsläget är det möjligt att komma åt varor till försäljning på Darknet/Deep web utan lösenord. Det är dock svårt att identifiera de som står bakom försäljning om inte man inte ”följer pengarna”. Detta är komplicerat då de flesta som handlar på Darknet betalar med bitcoin.
- Försäljning av kosttillskottsplagiat via hemsidor.
- Föränderlighetsmöjligheterna på nätet med företag som byter sidor/adresser, har flera olika sidor et cetera, allt eftersom granskning inleds av myndigheter.
- Påståenden om kosttillskott som uppsåtligt säljs med vilseledande och ibland hälsofarliga påståenden till exempel om bot mot sjukdomar.
- Privatimport av kosttillskott som säljs vidare av livsmedelsföretag.
- Tor network, ett nätverk som döljer vem man är och varifrån man kommer vilket ger möjligheter för företagare att hålla sig mer eller mindre utom synhåll från myndighetskontroll.

Slutsatser och förslag på åtgärder

En långsiktig strategi

Sverige behöver en långsiktig strategi för att hitta och kontrollera de verksamheter som säljer livsmedel, många gånger hälsofarliga kosttillskott, och som idag inte står under livsmedelskontroll. E-handeln utvecklas och växer och Sverige behöver också en långsiktigt hållbar lösning för att ta om hand frågor från och stöd till livsmedelskontrollen:

Det är enligt livsmedelslagstiftningen varje företags ansvar att anmäla sin verksamhet till en kontrollmyndighet. Vad gäller området e-handel där man kan se att en stor del av företagen inte får någon offentlig kontroll, är det särskilt viktigt ur ett riskbaserat synsätt, att se till att andelen företag som står under livsmedelskontroll ökar. Det är av största vikt att alla livsmedelsföretag i livsmedelskedjan är registrerade/godkända och därmed omfattas av offentlig kontroll.

Den strategi som presenteras här har till syfte att livsmedelsföretagare med e-handel ska vara registrerade och stå under kontinuerlig offentlig kontroll för att förhindra att bland annat hälsofarliga livsmedel når marknaden. För att samordna och effektivisera kontrollen av e-handel i Sverige föreslås att en nationell övervakning av e-handel, med fokus på försäljning av kosttillskott, upprättas.

Istället för att varje enskild lokal kontrollmyndighet i Sverige har tekniskt utbildade inspektörer för att söka efter livsmedelsförsäljning på internet som möjligen ligger i deras kommun, bör detta arbete ske centralt, vid Livsmedelsverket. Med en central placering finns det stora samordningsvinster och möjlighet att samla specialiserad kompetens på ett ställe. Vidare saknar de operativa kontrollmyndigheterna i dagsläget praktiska möjligheter att genomföra denna övervakning eftersom den tid som behöver läggas ned inte täcks av den ordinarie avgiftsfinansieringen av kontrollen, och för att den tekniska kompetensen och utrustningen saknas för att till exempel spåra anonym livsmedelsförsäljning.

Till en början är fokus på just kosttillskott där vi idag kan se många faror med hälsofarliga ingredienser, stor andel otillåtna påståenden med mera. Med tiden måste det här arbetet med kontroll av e-handel omfatta alla typer av livsmedel.

Förslaget förutsätter att ytterligare medel skjuts till, medel som i dagsläget inte finns på Livsmedelsverket.

Förslaget till nationell funktion har arbetats fram av en projektgrupp på Livsmedelsverket tillsammans med en samrådsgrupp med intressenter från kontrollen men har rötter i slutsatserna från Stockholms och Uppsalas projekt om e-handel 2014-2015 och i informationsutbyte med andra EU-länder på bland annat FLEP e-commerce-möten.

Effekter på livsmedelskontrollen

Effekterna på livsmedelskontrollen i stort, särskilt av det arbete som övervakningsfunktionen skulle utföra, torde bli ett större antal registrerade verksamheter hos de lokala kontrollmyndigheterna. Detta ger i sin tur också ytterligare underlag för att ta in kontrollavgifter för att utföra kontroll av de företag som bedriver e-handel (eller e-handel i kombination med andra försäljningskanaler).

En effektiv övervakning ger fler registrerade verksamheter, ytterligare underlag för att ta in kontrollavgifter och för att ytterligare öka kontrollen.

För att finansiera den tid som kontrollen behöver för att granska informationen om livsmedel i e-handeln till exempel på en hemsida eller i en app, har Livsmedelsverket förtydligat hur extra tid för denna granskning kan tas ut, genom att det i informationstillägget till riskklassningen finns möjlighet att lägga till kontrolltid även för företag som bedriver e-handel med livsmedel.

Större kontrollmyndigheter kommer precis som inom andra områden att ha lättare att tillgodogöra sig, och samla kunskap om e-handelskontroll och effektiva arbetssätt på området.

Importkontroll och införselkontroll är områden som behöver skärpas hos många kontrollmyndigheter. E-handeln har en stark tillväxt, vilket både Tullverket och gränskontrollen på Livsmedelsverket märkt av i och med ett mycket större inflöde av sändningar. Bland annat har privatimporten ökat mycket kraftigt. Detta beror till en del på att konsumenter beställer livsmedel från hemsidor där företaget har sin verksamhet. Men till viss del beror troligen denna ökning även på att privatimporterade livsmedel faktiskt säljs via e-handel.

Vad händer om inget görs?

Utan en effektivisering och ökad samordning av kontrollen av e-handel, kommer andelen företag som inte står under livsmedelskontroll att fortsätta öka.

Livsmedelsförsäljningen på internet har ökat med 40 % de senaste åren och förväntas fortsätta göra så. Det betyder också att antalet osäkra livsmedel och livsmedel utan känd spårbarhet på marknaden i så fall skulle fortsätta att stiga, om ingenting görs. Ett sådant scenario har vi redan haft under en längre tid, sedan e-handeln med livsmedel tog fart.

Om ingenting görs kommer andelen företag som inte kontrolleras att bli fler och fler. Det betyder också att antalet osäkra livsmedel och livsmedel som inte kan spåras blir fler och fler. Många länder i Europa ligger långt före Sverige avseende kontrollen av e-handel.

Eftersom e-handeln i många avseenden är gränslös ställer det också högre krav än tidigare på att Sverige kan bidra med kompetens och kontroll när detta efterfrågas i ärenden som kommer från andra länder. Detta gäller inte minst i arbetet med RASFF och AAC där den svenska kontaktpunkten för dessa system på Livsmedelsverket under en längre tid har sett att andelen ärenden med e-handel bara ökar.

Området e-handel är ständigt växande med i det närmaste obegränsade tekniska möjligheter, både till försäljning och till mer ljusskygga aktiviteter som anonymisering och att till exempel skydda hemsidor från besök från myndighetsservrar.

Sverige kan inte fortsätta vara ett land där kontrollen över e-handeln med livsmedel inskränker sig till att kanske enbart hälften av alla verksamheter kontrolleras. Vi kan heller inte fortsätta att negligera att kontrollmyndigheterna inte själva har möjligheter att hitta och spåra verksamhetsutövare på nätet. Det här är ett område som utvecklas och växer med nya tekniska möjligheter. Det framstår som uppenbart att det behövs ett utökat stöd till kontrollen.

Livsmedelverkets föreslagna strategi innehåller följande aktiviteter:

1. Inrättande av nationell funktion för övervakning av e-handel

Det inrättas en nationell funktion för övervakning av e-handel. Övervakningen ska ske riskbaserat dels utifrån de hälsorisker som kan förknippas med livsmedlen, dels med inriktning på oredlighet/fusk. I ett inledningsskede kommer fokus att vara på kosttillskott. Övervakningen ska i huvudsak utgå från egna undersökningar och avancerade sökningar på internet men funktionen kommer även att arbeta med tips bland annat från andra kontrollmyndigheter och allmänhet.

Samrådsgrupp –

En samrådsgrupp bildades tidigt under arbetet med det här uppdraget, med intressenter från de lokala kontrollmyndigheterna. Samrådsgruppen föreslås bli permanent och ska vara ett stöd och en samrådspartner till funktionen för övervakning av e-handel.

Utredning och övervakning –

Övervakningen kommer att ge kunskap och information om webbplatser, företag och livsmedel, som efter bedömning ska överföras till ansvariga kontrollmyndigheter inom Sverige eller andra behöriga kontrollmyndigheter inom EU för vidare hantering.

Rutiner och riktlinjer för det här arbetet måste utarbetas tillsammans med samrådsgruppen för e-handel, likaså hur lagring av data ska gå till och hur uppföljning av informationsöverföringen till kontrollmyndigheterna ska ske.

Ett nationellt varningssystem –

Ett nationellt varningssystem för livsmedel bedöms kunna underlätta arbetet vid funktionen. Förslag om hur det kan utformas tas för närvarande fram i ett särskilt uppdrag som redovisas till regeringen senast den 1 februari 2017.

Nyckelfrågor i utredning/övervakning av e-handel –

Vid utredning av e-handelsverksamheter är följande viktigt att få svar på:

- Vem är säljaren?
- Var finns säljaren?
- Vilka produkter säljs?
- Säljs otillåtna produkter?
- När pågick försäljning?
- Hur säljs livsmedlen?

För detta krävs förutom kompetens inom livsmedelskontroll även tekniskt kunnande om bland annat avancerade sökfunktioner, möjligheter att söka efter

vem som ligger bakom ”anonyma sidor” och mjukvarukunskap för att hitta och spara ned material för säker dokumentation.

Kompetens om kosttillskott –

Då fokus för arbetet är kosttillskott krävs kunskaper inom funktionen om kosttillskott och risker förenade med kosttillskott men det krävs även kunskap om risker med livsmedel i allmänhet. Tillgång till juristkompetens, bland annat för stöd i nya typer av ärenden eller komplicerade fall, är också viktig.

Notifiering i RASFF eller AAC –

Då övervakningsfunktionen påträffar företag med e-handel som säljer mot svenska konsumenter men där verksamheten styrs från ett annat land, ska hälsofarliga livsmedel eller andra allvarliga avvikelser notifieras i RASFF-systemet eller AAC-systemet.

Kontinuerligt samarbete med Läkemedelsverket –

Samordning med Läkemedelsverket måste ske kontinuerligt i övervakningsfunktionen eftersom Läkemedelsverket och livsmedelskontrollen många gånger kommer att ha ett gemensamt kontrollansvar för många verksamheter på nätet där gränslandsprodukter finns till försäljning.

Samarbeten med andra parter –

I funktionen ska ingå arbete med att skapa dialog/samarbete med andra parter som kan gynna kontrollen av e-handel. Det kan röra sig om dialog med registrarer/domänägare, betalningslösningföretag, samarbeten med elektroniska marknadsplatser och med ”Trygg e-handel” och andra certifieringsföretag för säker/trygg e-handel.

Organisation omkring arbetet –

Funktionens uppgifter måste integreras med arbetet med kosttillskott och RASFF/AAC vilka är system som kommer att utnyttjas. Det finns även samordningsvinster när det gäller att använda den kompetens som verket idag bygger upp för att motverka livsmedelsfusk, i arbetet med e-handel. Därför bör den nya funktionen byggas upp samordnat med arbetet för livsmedelsfusk.

Kommissionens generaldirektorat för Hälsa och livsmedelssäkerhet (GD SANTE) har nyligen omorganiserats, för att bättre möta de områden som man anser står nära varandra. I den omorganiseringen har e-handel placerats i samma grupp (G; crisis management in food, animals and plants) som livsmedelsbedrägerier (food fraud) och RASFF och AAC. Även i Sverige bör vi sträva efter ett nära samarbete mellan funktionerna för e-handel, livsmedelsfusk, RASFF och AAC.

Stöd och samordnad kontroll –

Inom uppdraget identifierades ett behov hos kontrollmyndigheterna om klagoranden på flera punkter avseende e-handel. Därför har information gått ut till kontrollmyndigheterna om bland annat kontrollansvar gällande information

om livsmedel på internet, om registrering av företag med e-handel och om tid för granskning av livsmedelsinformation (se bilaga 3).

De lokala kontrollmyndigheterna har idag olika sätt att arbeta med verksamheter som bedriver e-handel, om man över huvud taget gör det. I och med att informationsförordningen trätt i kraft finns krav på att obligatoriska märkningsuppgifter ska anges vid distanshandel. Under senare tid har det också behövts ett förtydligande till livsmedelskontrollen vem som ansvarar för vilken kontroll av informationen om livsmedel på internet. Detta till stor del beroende på en tidigare överenskommelse mellan Livsmedelsverket och Konsumentverket angående kontrollansvaret. Som en av de första åtgärderna i arbetet med det här uppdraget har detta förtydligande publicerats på Livstecknet (livsmedelskontrollmyndigheternas gemensamma intranät).

Funktionen ska även ansvara för planering av kontrollprojekt och andra samordnade kontrollinsatser på e-handelsområdet.

Dialog och förankring –

Ytterligare dialog och förankring med chefer och inspektörer kommer att genomföras under hösten dels på chefsmöten, dels på länsmöten. Då strategin ska implementeras kommer ytterligare och löpande informationsinsatser att bli nödvändiga.

Tydliga ställningstaganden –

Funktionen kommer att behöva utarbeta ställningstaganden kring nya typer/varianter av e-handel allteftersom funktionen utvecklas, kontrollen ökar på området och försäljningen ökar och tar nya former.

Utredningshjälp och annat stöd –

I komplicerade kontrollärenden som rör e-handel ska funktionen kunna bistå med konkret utredningshjälp och annat stöd, på liknande sätt som livsmedelsfusksgruppen på Livsmedelsverket idag arbetar med direkt stöd i enskilda ärenden hos de lokala kontrollmyndigheterna.

Information till företagare och konsumenter om e-handel –

Funktionen ska vid behov utarbeta information till företagare och konsumenter om e-handel avseende risker, möjligheter och kontroll. Det kan till exempel handla om:

- Information till allmänheten om e-handel med livsmedel och vilka krav som finns och vad man bör undvika (till exempel anonyma hemsidor)
- Information till företagare om registreringsansvar, kontaktuppgiftsansvar med mera kring verksamheter som bedriver e-handel
- Information till branschorganisationer

2. Internationellt samarbete

Livsmedelsverket fortsätter att utveckla deltagandet i nordiska och europeiska myndighetsnätverk och kommissionsarbetsgruppen. Utöver RASFF och AAC som används för information i enskilda kontrollärenden är ett internationellt samarbete av största vikt eftersom handeln på nätet är gränslös.

Utbyte av erfarenheter och ”best practise” –

Sverige kommer att behöva utbyta erfarenheter och ”best practise” med andra EU-länder i de sammanslutningar som i dag finns, som FLEP e-commerce och kommissionsarbetsgruppen för e-handel som nyligen startat.

Utökat samarbete mellan EU-länder –

På kommissionsarbetsgruppen i maj 2016 var en samlad bedömning att samarbete inom e-handel är mycket viktigt på grund av gränslösheten på internet. Många länder tryckte på behovet av att på EU-nivå se över hur EU-länderna ska arbeta med hemsidor som styrs från tredjeländer, och även gränsöverskridande verksamheter inom EU, det vill säga (livsmedels)företagare med verksamhet/försäljning i flera länder samtidigt.

På FLEP-mötet om e-handel i maj 2016 samlades kontrollpersonal som arbetar med övervakning/kontroll av e-handel för att utbyta erfarenheter, berätta om olika (komplicerade) ärenden, nya företeelser och bra arbetsmetoder.

Nordiskt samarbete om kosttillskott –

Nordic borderline meeting samlar varje år de nordiska läkemedelsverken och statliga livsmedelsmyndigheterna som seminarium kring kosttillskott och gränslandsprodukter. Även i år deltog Livsmedelsverket på mötet som bland annat hade fokus på e-handel och e-handelskontroll.

3. Nationellt samarbete

Här presenteras kort de myndigheter och andra aktörer som under uppdraget identifierats som viktiga för fortsatt dialog/samarbete. Det samarbete som redan är etablerat behöver förstärkas och konsolideras.

Myndigheter

Läkemedelsverket

Då vissa kosttillskott egentligen ska regleras som läkemedel är ett utbyte med Läkemedelsverket viktigt för att klargöra hos vilken myndighet kontrollansvaret ligger. I många fall där olaglig försäljning av läkemedel utreds sker försäljningen via e-handel. Livsmedelsverket och Läkemedelsverket har i arbetet med det här uppdraget haft ett gemensamt möte om e-handel där även Tullverket deltog.

Tullverket

Tullverket övervakar bland annat efterlevnaden av författningar som omfattar förbud om införsel av restriktionsvaror till och från tredjeland. Övervakningen sker oftast genom importkontroller av tredjelands gods och då bland annat vid gränskontrollstationerna. I de fall misstanke om oegentligheter finns om olaglig import av produkter, såsom exempelvis kosttillskott då kontaktas relevant myndighet.

De myndigheter Tullverket idag har ett informationsutbyte kring dessa frågor är ofta veterinära myndigheter och Läkemedelsverket. En samverkan som kan förväntas öka i takt med e-handels utbredning. Därmed förväntas också behovet av såväl samarbete som informationsutbyte kring e-handeln att öka.

Skatteverket

I Göteborg har Skatteverket en större enhet som arbetar med kontroll av e-handel. Skatteverket har arbetat med detta i mer än tio år och har även personer som arbetar specifikt med metodutveckling (till exempel av mjukvara och andra IT-tekniska hjälpmedel i kontrollen). E-handelskontrollen sker utifrån ett uppdrag att hitta oregistrerade inkomster. Arbetsmetoderna är i stort sätt desamma som livsmedelsmyndigheterna i Europa använder i sitt e-handelsarbete. Livsmedelsverket har besökt Skatteverket i Göteborg. Förhoppningen är att Skatteverket kan bistå med utbildning av personal i den föreslagna nationella funktionen på Livsmedelsverket.

Ett problem idag är den absoluta sekretess som Skatteverket arbetar under. Detta får bland annat till följd att Skatteverket kan ha spårat en företagare i sin kontroll av oredovisade inkomster, men på grund av sekretessen kan det inte lämna ut uppgifter om företagaren till andra kontrollmyndigheter. Detta trots att det finns misstankar om att företagaren till exempel inte har anmält sin livsmedelsverksamhet och därmed inte står under livsmedelskontroll.

Konsumentverket

I Sverige är det Konsumentverket som ansvarar för kontroll av reklam mot bakgrund av reglerna i marknadsföringslagen. Konsumentverket har således även rätt att ingripa mot marknadsföring som strider mot exempelvis förordning (EU) nr 1169/2011 om livsmedelsinformation och förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden. Det betyder att Konsumentverket i vissa fall kommer att granska e-handel som även kan granskas av en livsmedelskontrollmyndighet. I de (relativt få) fallen kommer Konsumentverket att kontakta den berörda kontrollmyndigheten när ärendet startar.

Konsumentverket har även kontrollansvar för det som anges i: lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster (e-handelslagen). Där finns bland annat krav på att kontaktuppgifter till företaget finns på hemsidan.

Konsumentverket har lämnat synpunkter under utformandet av det som står i Frågor & Svar om e-handel” och fortsatt dialog/samarbete med Konsumentverket planeras.

Andra aktörer

Svensk digital handel

Branschorganisationen Svensk digital handel samlar svenska företag som bedriver e-handel. Livsmedelsverket har fört dialog med Svensk Digital Handel som är positiv till att föra ut gällande krav angående livsmedelsförsäljning via internet till sina medlemmar. Den ansvarar även för certifieringen ”Trygg e-handel” och är villig att se över vad som ska tas med i certifieringsförfarandet, till exempel ett krav på att livsmedelsförsäljning ska vara registrerad/godkänd av en kontrollmyndighet.

Svensk Egenvård

Branschorganisationen Svensk Egenvård, som samlar tillverkare och –importörer av kosttillskott, ger ut årlig försäljningsstatistik för kosttillskott och anordnar branschträffar och diskussionsforum. Informationsutbyte bör hållas med organisationen angående e-handel. Livsmedelsverket har under en längre tid fört dialog med Svensk Egenvård på kosttillskottsområdet.

Andra organisationer

Informationsutbyte/dialog bör föras även med andra branschorganisationer än de som nämns ovan. Likaså med organisationer som till exempel Riksidrottsförbundet (som har kunskap om kosttillskott riktade till idrottare).

Betalningslösningsföretag

Ingen försäljning kan ske utan betalning och betalningsföretag/kortföretag kan avbryta samarbeten med företag som inte följer lag- eller avtalskrav. Marknaden motiveras av en huvudsak; pengar. De oseriösa företagen på internet är lika beroende av pengatransaktioner som alla andra, och använder sig också av betalningslösningsföretag. ”Pengarspår” kan följas som ibland kan vara det bästa sättet att komma åt personen/företaget som säljer illegala/farliga produkter.

Certifieringsorgan/företag

”Trygg e-handel” och andra certifieringsföretag för säker/trygg e-handel är intressanta utifrån att de har kriterier för anslutna företag. Här kan man diskutera innehållet i dessa kriterier, till exempel att livsmedelsföretaget bör stå under livsmedelskontroll.

Registrarer/domänägare

Registrarer har möjligheter att stänga ned hemsidor som inte uppfyller kriterierna i avtalet mellan registrar och företag.

Elektroniska marknadsplatser

Blocket och e-Bay är exempel på elektroniska marknadsplatser där användare/försäljare lägger upp annonser. Marknadsplatserna har möjligheter att ta bort företagare från försäljning på sida sidor, till exempel om de bryter mot lagstiftning eller på annat sätt inte uppfyller de kriterier för försäljning som marknadsplatser ställt upp.

4. Kompetensutveckling

Instället för att varje enskild lokal kontrollmyndighet i Sverige har IT-tekniskt utbildade inspektörer för att söka efter livsmedelsförsäljning på internet i den egna kommunen, ska arbetet med övervakning ske nationellt/centralt. Detta skapar en mer samlad funktion med större kunskaper än enskilda kontrollmyndigheter skulle ha, och därmed ett effektivare arbete.

Metodutveckling är viktigt –

Eftersom oseriösa aktörer medvetet och aktivt använder sofistikerade strategier och taktiker för att undvika att upptäckas behöver funktionen utrustas med effektiva verktyg för att hänga med utvecklingen. Metodutvecklingen är således mycket viktig.

Omvärldsbevakning –

Omvärldsbevakning är en självklar och stor del på ett område som e-handel. Det är kraftigt växande och nya tekniska lösningar, både för försäljning via nätet och vad gäller till exempel programvaror för att ”hitta” företagare/personer som driver försäljning och att spara information/bevis från sökningar.

Lära av varandra –

Kontakter med andra myndigheter som också arbetar med e-handelskontroll både inom Sverige och internationellt är mycket viktigt både avseende informationsutbyte i olika ärenden och för att lära av varandras arbete.

Kompetensförsörjning för funktionen som sådan kan också ske med nationella samarbetspartners, till exempel genom utbildning hos myndigheter med liknande arbetsmetoder men med längre erfarenhet såsom Skatteverket.

Utbildning i ny lagstiftning –

Kompetensförsörjning mot kontrollen ska ske genom bland annat information/utbildning kring ny lagstiftning på området, hur nuvarande regler kan appliceras även på e-handel och klargöra kontrollansvar. Kontrollprojekt har visat sig effektiva för kompetensutveckling hos inspektörer i kontrollen. Projekt ska användas även kopplade till e-handel.

Stöd/råd och information till kontrollen bör förankras i samrådsgruppen samt publiceras på Livstecknet eller kontroll-wiki och föras ut på till exempel chefsmöten, länsmöten och liknande.

5. Resurser och finansiering

Förslaget till strategi förutsätter att ytterligare medel skjuts till, medel som i dagsläget inte finns på Livsmedelsverket.

Personella resurser –

Livsmedelsverket beräknar att den nationella övervakningsfunktionen för e-handel behöver resurser motsvarande tre årsarbetskrafter. Årsarbetskrifterna bör i en uppbyggnadsfas fördelas enligt följande:

- en årsarbetskraft för övervakning/sökningar,
- en årsarbetskraft för utbildning och externa kontakter,
- en årsarbetskraft för utveckling, omvärldsbevakning.

Inbegripet i dessa finns en till två personer med kosttillskotts kompetens samt minst en person med stor IT-kompetens.

Många gånger krävs mer resurser i ett inledningsskede då nya arbetsmetoder/projekt startar. Så är fallet även här men beräkningen av resurser beräknas ändå fortsätta vara tre årsarbetskrafter eftersom e-handel är ett starkt växande område, vilket kommer leda till mer arbete allt eftersom tiden går. Fördelningen av årsarbetskrifterna kan därför komma att förändras.

Behovet av resurser är bland annat beräknade efter erfarenheter från Stockholm stads och Uppsala kommuns pilotprojekt om e-handel 2014-2015, i synnerhet vad gäller den faktiska tid det tar att hitta och spåra livsmedelsförsäljning och företag.

Utgångspunkten i svensk livsmedelskontroll är avgiftsfinansiering. Systemet för avgiftsfinansiering innebär att livsmedelsföretag debiteras en kontrollavgift för både ordinarie, planerad kontroll och för extra kontroll som måste göras vid till exempel klagomål om företagets produkter och när hälsorisker eller andra avvikelser mot lagstiftningen upptäcks. När det gäller kontroll av e-handel finns det däremot klara begränsningar i myndigheternas möjligheter att ta ut avgifter.

En övervakning av marknaden på det sätt som beskrivs i strategin som presenteras här, riktar sig inte till specifika företag och deras verksamhet. Kostnaden för övervakning kan inte finansieras med nuvarande avgiftssystem utan behöver finansieras av anslag. Även när övervakning resulterar i konkreta uppgifter om en produkt eller företag kan det vara omöjligt att ta ut en avgift för den fortsatta hanteringen, exempelvis på grund av att det rör sig om en produkt eller företag från utlandet.

Ytterligare ett hinder är att arbete med övervakning som utförs på nationell nivå av verket inte kan hänföras till någon specifik myndighets kostnad för offentlig kontroll.

När det gäller kostnader för samordning, nationellt och internationellt samarbete och kompetensutveckling av funktionens medarbetare kan dessa som regel inte ligga till grund för att ta ut avgifter från enskilda företag. I begränsad utsträckning kan dock kostnader för till exempel utbildning av livsmedelsinspektörer finansieras via avgifter. Men slutsatsen är att arbetet med strategin för samordning och effektivisering behöver finansieras med anslag.

Tekniska resurser –

Utöver personella och kompetensmässiga resurser behövs även teknisk utrustning för att funktionen ska fungera. Exempel på detta är fristående/anonym dator (ej spårbar till Livsmedelsverket), fristående uppkoppling, inköp av mjukvara för bland annat avancerade sökningar, sparande av hemsidor med mera och abonnemang för informationsinhämtande av företagsinformation från till exempel Bolagsverket och whois.com (nätbaserat identifieringsverktyg). Mycket av detta kan användas även i arbetet för att motverka livsmedelsfusk.

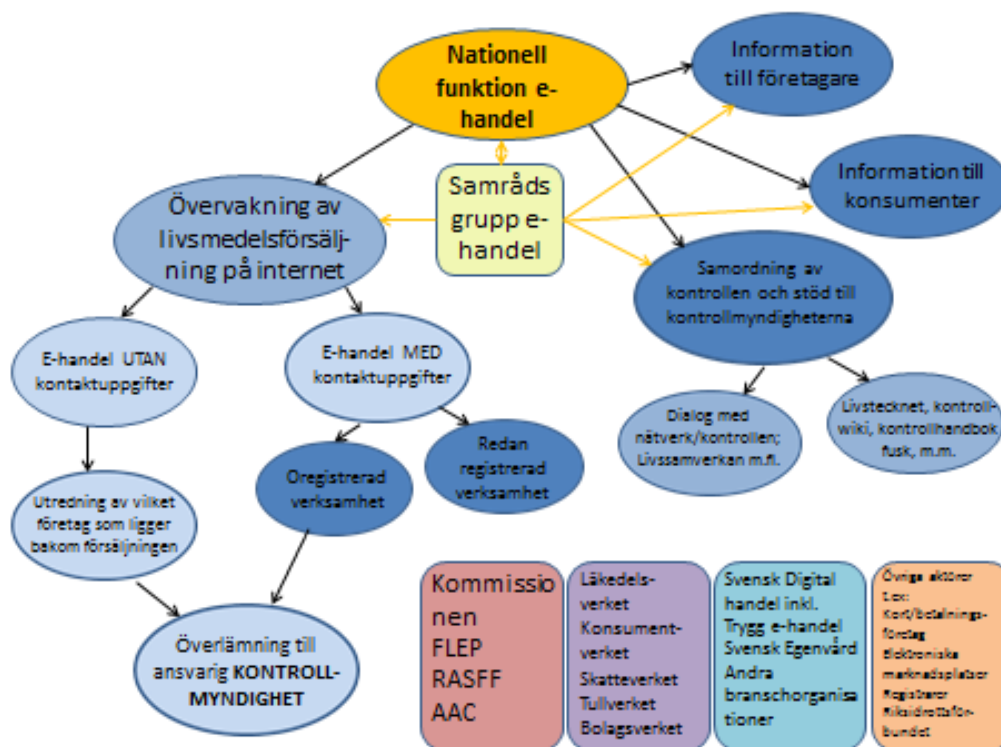
Bilaga 1: Utveckla en effektiv kontroll av internethandel med livsmedel – Utdrag från regleringsbrevet 2015-12-18

Utveckla en effektiv kontroll av internethandel med livsmedel

Livsmedelsverket ska arbeta för en effektiv kontroll av internethandel med livsmedel. Uppdraget ska särskilt fokusera på internethandel med kosttillskott och genomföras i dialog med berörda kontrollmyndigheter och branschen samt Konsumentverket, Tullverket och Läkemedelsverket. I redovisningen ska särskilt framgå vilka åtgärder Livsmedelsverket har vidtagit för att samordna, vägleda och stödja kontrollen av internethandel med livsmedel. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 30 juni 2016.

Not: I regeringsbeslut 2016-06-22 ändrades redovisningsdatum för uppdraget från den 30 juni 2016, till den 15 oktober 2016.

Bilaga 2: Översikt av förslag för en effektiv kontroll av e-handel i Sverige

Förklaringar:

Blåa ovaler: nationell övervakning och kommunal kontroll samt samordnings- och stödåtgärder för kontrollmyndigheterna och information till företagare och konsumenter.

Mjukhörnade rutor: System/myndigheter/organisationer viktiga för kontrollen.
 Samrådsgrupp e-handel: Stadigvarande länk mellan den nationella övervakningsfunktionen och kontrollmyndigheterna.

Bilaga 3: Frågor & Svar om e-handel, publicerade på Livstecknet i juni 2016

Frågor & svar om kontroll av e-handel

Allt fler livsmedelsföretagare använder internet för att sälja sina livsmedelsprodukter. För att garantera säkra livsmedel genom alla försäljningskanaler är kontrollmyndigheterna inom livsmedelsområdet skyldiga att bedriva en effektiv, riskbaserad och ändamålsenlig kontroll av alla livsmedelsföretag, och av alla typer av försäljning.

E-handel med livsmedel är en form av detaljhandel som innebär att ett företag säljer livsmedel på internet via exempelvis en webbplats/hemsida, via sociala medier (till exempel i en facebook-grupp), på elektroniska marknadsplatser (till exempel blocket.se och tradera.se) eller via appar eller e-post. Försäljning på internet är med andra ord ett av flera ställen där ett företag saluför livsmedel.

Kontroll av företag som har hela eller delar av sin försäljning på internet, innebär en kontroll av att verksamheten i fråga är registrerad, att gällande informationsregler på försäljningsstället på internet är uppfyllda, men även andra krav som till exempel spårbarhet på produkten ska naturligtvis kontrolleras när det är relevant.

I uppdraget från regeringen angående e-handel har det visat sig att det behövs klargöranden kring kontroll av företag som bedriver försäljning av livsmedel på internet. Den här informationen syftar därför till att klargöra bland annat:

- *vilken myndighet som har kontrollansvar för information på hemsidor,*
- *hur kontroll av registrerade verksamheter som bedriver e-handel bör bedrivas,*
- *vad myndigheter bör göra med verksamheter som bedriver e-handel, men som inte är registrerade*

Stora delar av den här informationen kommer att finnas med och vara sökbar i Kontrollwiki till hösten. Texten om kontrollansvar kommer att ersätta motsvarande texter om kontrollansvar av hemsidesinformation i vägledningarna med mera där det står annorlunda idag.

Kontrollen av livsmedelsförsäljning via e-handel är relativt ny, samtidigt som försäljningen i sig kraftigt expanderar och allt fler företag väljer att använda den här försäljningskanalen. Det betyder att vi kommer att upptäcka nya problemställningar, infallsvinklar och sätt att lösa kontrollrelaterade problem på, vartefter kontrollen på det här området blir bättre.

Fråga: Vilken myndighet har kontrollansvar över e-handel där konsumenter kan köpa livsmedel?

Svar: Det finns ingen särskild reglering av kontrollansvaret för livsmedelsföretag som bedriver e-handel i livsmedelslagstiftningen. Det innebär att ansvarsfördelningen följer regleringen i 23 § livsmedelsförordningen (2006:813). I de allra flesta fall betyder det att det är den kommun där företaget bedriver sin verksamhet som är behörig kontrollmyndighet att utöva kontroll.

För att kunna planera kontrollen bör kontrollmyndigheten känna till vilka/hur många av de livsmedelsföretag som finns registrerade som (även) bedriver e-handel. Denna information kan vara lämplig att begära in redan i samband med registrering. Några kommuner arbetar redan med att ta in denna information i till exempel anmälningsblanketter och andra e-tjänster.

Det är lämpligt att även övriga kommuner ser över sina verksamheter och vilka av dessa som även bedriver e-handel, samt att ta in uppgifter om e-handel vid registreringen av livsmedelsföretag.

Fråga: Vilka företag som bedriver e-handel med livsmedel ska registreras som livsmedelsföretag?

Svar: Företag som bedriver e-handel med livsmedel ska vara registrerade som livsmedelsföretag i den kommun varifrån de bedriver sin verksamhet. Det kan vara kommunen där företaget har sitt säte eller, om företaget har flera anläggningar i landet, där kontoret finns varifrån försäljningen och (till exempel) hemsidan administreras.

På liknande sätt som i en butik kan konsumenten idag leta efter produkter, och välja att köpa produkter från det utbud som presenteras. Ett företag som bedriver handel med livsmedel på detta sätt, kontinuerligt och med viss organisation, ska vara registrerat i den kommun där verksamheten bedrivs. Detta gäller oavsett om försäljningen från till exempel en hemsida bara sker mot svenska konsumenter, eller mot konsumenter i andra länder, och det gäller oavsett om företaget själva hanterar livsmedlen eller inte. Se också [Livsmedelsverkets vägledning om godkännande och registrering](#), bland annat avsnitt 11.13 om e-handel. Företagare som inte registrerat sin livsmedelsverksamhet hos kontrollmyndigheten kan åtalsanmälas.

E-handelsföretag som bedriver verksamhet från Sverige och är registrerade hos en kontrollmyndighet kan ha hemsidor på flera olika språk. Detta kan innebära att kontrollen måste granska även dessa sidor. Översättningshjälp kan då vara nödvändigt och/eller samarbete med kontrollmyndigheten i det land som företaget säljer mot. Det underlättar om företaget säljer mot andra EU-länder eftersom bland annat RASFF-och AAC-systemen finns tillgängliga.

E-handel som bedrivs från andra länder, det vill säga där företaget har sitt säte och sin verksamhet i ett annat land, ska kontrolleras av det landets kontrollmyndighet(er). Detta gäller även om dessa företag säljer mot svenska konsumenter med svenska som språk på hemsidan etc. Svenska kontrollmyndigheter som upptäcker avvikelser mot lagstiftningen vid sådan försäljning kan till exempel upprätta en notifiering i AAC- eller RASFF-systemet.

Även verksamheter som faller under Livsmedelsverkets kontroll kan ibland bedriva e-handel och då är det Livsmedelsverket som ansvarar för kontrollen av e-handeln.

Om primärproducenter (som kontrolleras av länsstyrelserna) bedriver e-handel ska de vara registrerade som en detaljhandelsanläggning hos kommunen (för den del som gäller e-handel med livsmedel).

Fråga: Vad ska kontrolleras på ett företag som bedriver e-handel med livsmedel?

Svar: Vilken livsmedelskontroll som bedrivs vid ett visst företag är helt avhängigt av, och måste alltid anpassas till, den verksamheten som ska kontrolleras. Nedanstående områden förekommer vanligen vid kontroll av företag som bedriver e-handel med livsmedel:

- Är företaget registrerat enligt gällande regler?
- Spårbarhet (verifiering av in-/utgående varor, kontroll av inköp och om importerade varor följer importreglerna, kontroll av ursprungsinformation etc.)
- Hygienkontroller (lämpliga när till exempel företaget har lager/butik i kommunen)
- Märkning/livsmedelsinformation, såväl obligatorisk märkning som frivillig märkning. Kontroll av information som är hänförlig till en enskild produkt, med fokus på det som är avgörande för köpet. Finns det således en köp-möjlighet av livsmedlet i fråga i e-handeln (på hemsidan, i appen etc.) så ska detta kontrolleras av livsmedelskontrollen. I livsmedelslagstiftningens mening utgör e-handel s.k. *distansförsäljning* (se artikel 14 i förordning (EU) nr 1169/2011 om livsmedelsinformation).
Kraven i denna artikel ska vara uppfyllda:

Artikel 14

Distansförsäljning

1. Utan att det påverkar informationskraven i artikel 9 ska följande gälla i fråga om färdigförpackade livsmedel som erbjuds till försäljning genom distanskommunikation:

a) Obligatorisk livsmedelsinformation, utom de uppgifter som föreskrivs i artikel 9.1 f, ska finnas tillgänglig innan köpet avslutas och finnas på

stödmaterialet för distansförsäljningen eller tillhandahållas på andra lämpliga sätt som identifieras tydligt av livsmedelsföretagaren. Om andra lämpliga sätt används ska den obligatoriska livsmedelsinformationen tillhandahållas utan att livsmedelsföretagaren tar ut en extra avgift av konsumenterna.

b) Alla obligatoriska uppgifter ska finnas tillgängliga när varan levereras.

2. När livsmedel som inte är färdigförpackade erbjuds för försäljning genom distanskommunikation, ska de uppgifter som krävs enligt artikel 44 göras tillgängliga i enlighet med punkt 1 i den här artikeln.

3. Punkt 1 a ska inte tillämpas på livsmedel som saluförs i varuautomater eller automatiserade affärslokaler.

Se även avsnitt 3.14 om distansförsäljning i [Livsmedelsverkets vägledning till informationsförordningen](#) samt EU-kommissionens [frågor och svar om distansförsäljning](#).

Vid kontroll av till exempel hemsidor (som enkelt/snabbt kan uppdateras/ändras av företagaren) kan det vara bra att arbeta med skärmdumpar för att spara information. Det vill säga, om en avvikelse mot lagstiftningen hittas så ta en "Print screen"/skärmdump för att få en bild att spara i diariet/i rapporten till företaget. Detta gör det enklare att peka på avvikelser och enklare att följa upp avvikelserna.

Fråga: Vem kontrollerar oregistrerade livsmedelsföretag som bedriver exempelvis e-handel?

Svar: E-handel är ett försäljningssätt som ökat mycket kraftigt de senaste åren och om 1 år spår branschorganisationen Svensk Digital Handel, kommer minst 20 % av alla livsmedel att säljas via internet. Om en kontrollmyndighet för kännedom om ett företag som bedriver e-handel med livsmedel, kan den precis som vid vanlig "analog" försäljning kräva att företag registrerar sig som livsmedelsföretag hos myndigheten. Myndigheter inom livsmedelskontrollen bedriver dock relativt lite "spaning" efter företag som ännu inte är registrerade/godkända som livsmedelsföretagare, eftersom kontroll av de företag som redan är registrerade/godkända och betalar kontrollavgift prioriteras. Det finns för närvarande inte någon nationell funktion i Sverige som har till uppgift att leta strukturerat efter icke-registrerade livsmedelsföretag. Detta gäller även företag med e-handel.

Ytterligare ett problem, som gäller (förmodat) oregistrerade e-handelsföretag, är anonyma hemsidor som säljer livsmedel via internet, där det inte framgår vilket företag som står bakom försäljningen. Det finns vissa möjligheter att spåra sådan e-handel. Något samordnat arbete kring detta finns idag inte, men en del i e-handelsprojektet är att se över hur detta arbete kan göras framöver.

Fråga: Måste livsmedelsföretag ange kontaktuppgifter när de bedriver e-handel med livsmedel?

Svar: Kontaktuppgifter till företaget måste alltid finnas på hemsidan enligt e-handelslagen (2005:562). Det är Konsumentverket som har kontrollansvar för denna lag. Detta krav ska inte förväxlas med de kontaktuppgifter som ska anges enligt artikel 14 i förordning (EU) 1169/2011 om livsmedelsinformation. Den kontaktuppgiften är en av de obligatoriska uppgifterna för förpackade livsmedel som säljs via hemsidan.

Fråga: Hur kan kontrollen av livsmedelsinformation på nätet finansieras?

Svar: Det finns ingen särskild reglering gällande kontrollavgifter av företag som bedriver e-handel med livsmedel. Information på en hemsida där man kan köpa livsmedel kan innehålla både obligatoriska och frivilliga uppgifter om livsmedel; sådana uppgifter kan behöva verifieras i kontrollen. I informationstillägget till riskklassningen finns möjlighet att lägga till kontrolltid även för företag som bedriver e-handel med livsmedel. Se avsnitt 11 i [Livsmedelsverkets vägledning om riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid](#).

Fråga: Vilket kontrollansvar har livsmedelskontrollen för att kontrollera reklam?

Svar: Det är inte avgörande för kontrollen om de uppgifter som når konsumenten vid e-handel kallas för reklam, marknadsföring eller livsmedelsinformation. Fokus för livsmedelskontrollen av e-handel ligger på att kontrollera om den information om ett livsmedel som tillhandahålls i samband med erbjudande till försäljning uppfyller gällande krav, med beaktande av det som framgår av artikel 14 i förordning (EU) 1169/2011 när det gäller distansförsäljning.

Det beror således inte på om en uppgift om ett livsmedel kallas för reklam utan på *var/när* den tillhandahålls, om livsmedelskontrollen ska kontrollera den eller inte. Reklam ska kontrolleras på samma sätt i livsmedelskontrollen vare sig den dyker upp på internet (vid kontroll av till exempel hemsida) eller i livsmedelsbutik.

Exempel 1: Reklam om livsmedel på en hemsida (obligatorisk information om livsmedlet inklusive annan information som till exempel påståenden av olika slag) där livsmedlet går att köpa direkt på hemsidan, ska kontrolleras av livsmedelskontrollen.

Exempel 2: Reklam om livsmedel som finns på en hemsida utan möjlighet till köp direkt via hemsidan, faller under Konsumentverkets kontrollansvar.

Fråga: Vilken myndighet kontrollerar reklam i Sverige?

Svar: I Sverige är det Konsumentverket som ansvarar för kontroll av reklam mot bakgrund av reglerna i marknadsföringslagen. Se mer om Konsumentverkets uppdrag, avsnitt 3.7.7. i [Livsmedelsverkets vägledning till informationsförordningen](#) och nedan.

Fråga: Vilket kontrollansvar har Konsumentverket i förhållande till livsmedelslagstiftningen (t ex informationsförordningen)?

Svar: Inget kontrollansvar alls. Konsumentverket kontrollerar livsmedelsinformation i form av reklam *utifrån marknadsföringslagstiftningen*. Det betyder att Konsumentverket ansvarar för att granska företags marknadsföring och reklam så att den inte är vilseledande eller på andra sätt otillbörlig, och detta görs genom att Konsumentverket kontrollerar att företag följer marknadsföringslagen. Kontrollansvaret innebär att tillsyn kan inledas mot företag som bryter mot marknadsföringslagen. Läs mer om reklam för livsmedel på Konsumentverkets hemsida; <http://www.konsumentverket.se/Vart-arbete/Lagar-och-regler/Tillsyn-av-marknadsforing-/Reklam--halsa/>

Marknadsföring som strider mot annan lagstiftning strider dock även mot marknadsföringslagens krav på god marknadsföringssed. Konsumentverket kan därför genom marknadsföringslagen även angripa marknadsföring som strider mot exempelvis förordning 1169/2011 och förordning 1924/2006. Det betyder att Konsumentverket i vissa fall kommer att granska även e-handel som kan granskas av en livsmedelskontrollmyndighet. I de (relativt få) fallen kommer Konsumentverket att kontakta den berörda kommunen/kontrollmyndigheten när ärendet startar.

Konsumentverket har även kontrollansvar för det som anges i e-handelslagen: lag (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster. E-handelslagen ställer bland annat krav på att information om kontaktuppgifter till företaget finns på webbplats. Kontaktuppgifter som ska anges är (företags)namn, organisationsnummer, adress och e-postadress. Se även: <http://www.konsumentverket.se/Foretag/Olika-saljkanaler/Regler-nar-du-saljer-pa-internet/E-handelslagen/>

Det finns andra lagar och regler kring e-handel, se till exempel: <http://www.konsumentverket.se/Foretag/Olika-saljkanaler/Regler-nar-du-saljer-pa-internet/>

Vid frågor och synpunkter, kontakta Jenny Johansson; jenny.johansson@slv.se, 018-17 55 61

Bilaga 4: Tillgängliga siffror om e-handel med livsmedel i Sverige

Svenskarna ligger i topp i världen avseende internetanvändningen. E-handeln ökade med 17 % under 2013, medan detaljhandeln i stort ökade med 1,9 %. 2013 växte e-handeln med livsmedel i Sverige med 38 %, 2015 med 41 % och spås 2016 öka med 39 %. E-handeln växer alltså kraftigt. (Siffror från Svensk Digital Handels rapport Digital Mathandel, 2014 och 2015.)

Konsumenterna har blivit betydligt mer vana vid att handla mat på nätet. Den yngre generationen använder nätet på ett annat sätt än tidigare generationer. De yngre rör sig betydligt mer obehindrat på nätet och konsumerar på ett annat sätt. I och med detta fortsätter de att bana väg för försäljningen på nätet.

Svensk Digital Handels kvartalsrapport 2016-05-10 berättar att middagslösningarna ("matkassar" med mera) ökade med 21 % och lös-plock med 43 % jämfört med samma period förra året. Sverige ligger dock fortfarande en bra bit efter de ledande nationerna avseende matinköp på nätet. Försäljningen av livsmedel på nätet uppgick 2015 till 4,1 miljarder kronor, prognosen för 2016 är 5,7 miljarder kronor.

Livsmedelsförsäljningen på nätet har alltså en stark tillväxt, men den sker från relativt låga nivåer. Enligt en rapport (2014) från HUI Research (beställd av Svensk Digital Handel), beräknas livsmedelsförsäljningen på internet om 10 år kunna uppgå till 22 % av den totala dagligvaruhandeln.

Var fjärde konsument har under 2014 handlat livsmedel på nätet. Av dessa har 81 % handlat från en dator, 29 % har handlat från en mobil enhet, företrädesvis/vanligast i en mobiltelefon och 17 % av de som handlat mat på nätet under 2014 har gjort det via en app. Utdrag ur rapporten: "En ökad digitalisering kommer också att göra att försäljningen på nätet förstärks. Den tekniska utvecklingen går allt snabbare och kommer sannolikt att accelerera framöver. Detta kommer att innebära att vi kommer att få se nya lösningar i detaljhandeln som driver på konsumtionen på nätet samt förenklar för konsumenter."

Eftersom marknaden på nätet är under stark tillväxt kommer vi också få se många nya varianter/lösningar på försäljning via nätet. I ett inslag i P1 Morgon den 8 juni 2016 berättades att e-handeln generellt beräknas öka med 50 % i år. Karin Blom; e-handelsanalytiker på Post Nord intervjuades och menade att e-handeln integreras allt mer med den vanliga handeln, så var e-handeln börjar och slutar blir allt svårare att säga.

Kosttillskott

Svensk Egenvård, branschorganisation för kosttillskotts företag och -importörer, ger också årsvis ut statistik avseende kosttillskott. I rapporten som kom i år står att läsa att 15,6% av alla vitaminer, mineraler och andra kosttillskott säljs på nätet. (Dagligvaruhandeln, hälsofackhandeln och apoteken har vardera nästa en fjärdedel.) Siffrorna inkluderar kosttillskott som köps av svenska konsumenter från hemsidor som drivs från andra länder. Men siffran för försäljning av alla sorters kosttillskott som säljs på marknaden är högre eftersom dessa 15,6% inte inkluderar området kosttillskott inom sportnutrition och inte heller kosttillskott för viktminskning (som Svensk Egenvård inte kunnat få tillförlitliga siffror på försäljningen av).

Vitaminer, mineraler och andra kosttillskott såldes förra året för 2 598,6 miljarder kronor, därutöver såldes sportnutrition för 1 225,3 mkr. Försäljningen av kosttillskott (oavsett försäljningskanal) har stigit med 2,1 % under 2015 och med 18 % sedan 2010. Försäljningen av vitaminer och mineraler steg med 2,9 % under 2015 och har stigit med 12,2 % sedan 2010.

I kategorin sportnutrition ingår produkter som förbättrar fysisk uthållighet, ökar muskeltillväxt/utveckling/massa eller påskyndar återhämtning efter träning. Sportnutrition riktar sig till idrottsmän och gymbesökare. Produkterna säljs som pulver, bars, ready-to-drink (RTD), gel eller i tablettform. Försäljningskanalerna är hälsofackhandel och övriga försäljningskanaler (gym med mera) som vardera har knappt en fjärdedel medan internetförsäljningen upptar hela 45,1 %, dagligvaruhandeln bara 4,6 %. Försäljningen av sportnutrition har stigit med 6,1 % under 2015 och med 40,3 % sedan 2010. Genomsnittskonsumtionen i Sverige för kosttillskott och vitaminer och mineraler uppgår till ca 270 kr/år och person, i Norge ca 620 kr/år och i Danmark ca 250 kr/år.

Bilaga 5: Erfarenheter från andra länder

Nedan ges några exempel på hur övervakning/kontroll av e-handel ser ut i andra EU-länder.

Tyskland (80 milj. inv.)

I Tyskland är livsmedelskontrollen uppdelad på flera nivåer liksom i Sverige. Det finns en central nivå, en regional nivå i form av 16 förbundsländer och en lokal nivå med städer eller sammanslagningar av städer.

E-handeln har ökat stadigt i Tyskland och det fanns ett stort behov av att kontrollera denna tidigare okontrollerade del av livsmedelsförsäljningen. Genom ett federalt samarbete bildades en grupp på nationell nivå 2011 för att arbeta med övervakning av e-handel. Gruppen har nyligen permanentats. Gruppen (ca tio årsarbetskrafter) arbetar med bland annat spårning av försäljning via hemsidor och företag/privatpersoner som står bakom dem, utredningar, inventering av riskfyllda livsmedel som säljs över internet, poliskontakter, samarbeten med elektroniska marknadsplatser med mera

Om en riskprodukt på till exempel en anonym sida på internet blir uppmärksammas av gruppen kontaktas den berörda federala myndigheten efter utredningen. E-handelsgruppen lämnar då sitt material i utredningen bestående av till exempel nedsparat webbplats, annat sparad material, riskvärdering, kontaktuppgifter med mera och den federala myndigheten övertar därefter ärendet helt och genomför den offentliga kontrollen och påför eventuella sanktioner.

Gruppen använder sig av bland annat Webcrawlers, egna utvecklade program och Skattemyndigheten med mera för att hämta in information om riskprodukter, webbplats etc. På så vis kan oregistrerade livsmedelsföretagare som driver webplatser hittas och komma under kontroll.

Verksamheten är till stor del inriktad på kosttillskott, men e-handelsgruppen i Tyskland kontrollerar förutom försäljning av livsmedel, även tobak och kosmetika. Arbetet sker nära gruppen som utreder livsmedelsbrott. Dessutom finns ett bra samarbete med andra myndigheter och enheter som bedriver e-handelskontroll: polis, tull, enheten för läkemedelsprodukter, m.fl.

E-handelsgruppen arbetar även med informationsinsatser om internetförsäljning av livsmedel till konsumenter och företag samt deltagande i arbetsgrupper på EU-nivå för en säker handel på internet.

Själva kontrollen med möjlighet att vidta åtgärder och sanktioner ligger inte på central nivå utan på regional och lokal nivå. Därför arbetar gruppen dels med kartläggande sökningar och dels med granskningar av sidor utifrån tips från de regionala och lokala myndigheterna.

Finansieringen av e-handelsgruppen sker genom ett administrativt avtal mellan de 16 federala staterna och ministerierna för jordbruk och livsmedel.

Tjeckien (10 milj. inv.)

I Tjeckien arbetar en grupp med kontroll av e-handel. Ett antal utsedda inspektörer arbetar med övervakning/kontroll av e-handel och fokus för arbetet är kosttillskott.

Den tjeckiska myndigheten genomför anonyma köp från på webbplatser för att bland annat få mer information om vem det är som driver försäljningen på webbplatsen. Gruppen administrerar en anonym postbox, anonyma telefonnummer, fejkad identitet (bland annat facebook-konto), som inspektörerna inkognito kan använda sig av på nätet.

Gruppen har en ”stand alone computer” som ligger på ett annat nätverk än CAFIA’s (tjeckiska livsmedelsmyndighetens) eget för att datorn inte ska kunna spåras till myndigheten när den används i övervakning/spårningsarbete.

Danmark (5,5 milj. inv.)

E-handelskontrollen i Danmark ligger inom verksamheten för kosttillskottsgruppen och det finns ett inarbetat arbetssätt för e-handelskontroll. Två inspektörer (sammanlagt en årsarbetskraft) med kontrollerfarenhet arbetar med e-handelskontrollen. En jurist är nära knuten till arbetet och riskvärderare/hanterare likaså. Arbetet görs i nära samarbete med rejseholdet och kosttillskottsarbetet/kontrollen.

Födevarestyrelsen (FVST) har ett (icke anonymt) facebook-konto kallat ”Kosttillskudsgruppen” för att kunna söka av annonser med mera på facebook. Inga anonyma prover köps in eftersom FVST bedömer att det inte är förenligt med kontrollförordningen. Gruppen som arbetar med e-handel ligger naturligt nära kosttillskottsgruppen och kosttillskott är också det som är mest frekvent i e-handelsutredningarna i och med att det ofta förekommer hälsofarliga produkter på det området.

Arbetet bedrivs utifrån ett riskperspektiv, d.v.s. man fokuserar på försäljning på internet som kan innebära hälsofar. I utredningarna av anonyma hemsidor söker man upp företag/ägare som står bakom verksamheterna med hjälp av IP-nummer, domännamns-sök, Skatteverket med mera

Skatteverket i Danmark anordnar kurser i e-handelskontroll som e-handelsgruppen på FVST deltagit på.

Finansieringen av e-handelskontrollen sker helt och hållet genom avgifter som tas in via det danska notifieringssystemet (anmälningssystemet) för kosttillskott.

Nederländerna (16,7 milj. inv.)

Nederländerna har också en grupp för kontroll av e-handel, med backup av jurist och riskvärdering. Arbetet är inriktat på kosttillskott eftersom det är där de största riskerna finns. I Nederländerna ligger kontroll av e-handel på central nivå. Man har arbetat aktivt med kontroll av e-handel sedan 2011.

En undersökning som gjordes listade 300 livsmedelssäljande hemsidor i augusti 2013. Innan jul samma år när samma hemsidor söktes upp på nytt fanns endast 200 av dessa kvar. Detta säger något om föränderligheten på internet.

70 % av de holländska e-handelsverksamheterna köper produkter från holländska leverantörer. Det är positivt med så stor andel eftersom leverantörerna då också ligger under kontroll i Nederländerna.

Nederländerna köper in prover anonymt och därefter kontaktar myndigheten verksamheten och berättar vad den gjort. Ett anonymt facebook-konto är också skapat.

Flera större kontrollprojekt har bedrivits.

Storbritannien (60 milj. inv.)

Kontrollen av e-handel i Storbritannien är en av de mest utbyggda i EU. Dock sker kontrollen inte av en myndighet specialiserad på livsmedel utan av organisationen Trading Standards Institute.

Kontrollen bedrivs genom hela kedjan från ”webhotell” till säljare till betalserviceföretag till konsument. Bland annat arbetar man med informationsinsatser på alla nivåer för att sprida information om säker e-handel.

En del av arbetet går ut på att stänga hemsidor som säljer olagliga produkter genom ”frivillig stängning”. För att stänga en websida kontaktas ett webhotell som informeras om att det är värd för en websida där ett företag säljer olagliga varor. Webhotellet stänger då sidan i de allra flesta fall och myndigheten behöver då inte ta till några andra åtgärder. Metoden är mycket effektiv och tidsbesparande enligt gruppen som arbetar med detta.

Storbritannien arbetar med ta fram ett sigill för säker e-handel (i samarbete med de företag som erbjuder säker internetbetalning). Arbetsmetoden går ut på att för att ett företag ska få använda sig av säker e-handelsbetalning så ska de kunna visa

att de står under kontroll av en myndighet (exempelvis är registrerade som livsmedelsföretag).

Bilaga 6: Sammanfattningen från Uppsala kommuns rapport ”Kontroll av handel med livsmedel på internet 2014-2015” (2015; dnr 2015-6702)

Handel på nätet med varor och tjänster ökar och så även handel med livsmedel. Kontrollansvaret för handel med livsmedel på internet är delat mellan kommuner, Livsmedelsverket och Konsumentverket. I nuläget finns ingen central samordning inom kontrollområdet. Området har pekats ut som prioriterat i den nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan.

Med anledning av detta har Uppsala kommuns miljöförvaltning, tillsammans med miljöförvaltningen i Stockholms stad, genomfört ett gemensamt kontrollprojekt av e-handel med livsmedel under 2014-2015. Syftet med projektet har varit att kartlägga e-handel med livsmedel samt att hitta arbetsmetoder och ta fram ett förslag på framtida åtgärder för att förbättra kontrollen.

Stockholms del av projektet har redovisats i rapporten Kontroll av internethandel med livsmedel, medan Uppsalas del i projektet redovisas dels i Stockholms rapport, men i sin helhet i denna rapport. Uppsalas del av projektet genomfördes genom kartläggning av e-handel med livsmedel på Blocket, Tradera och Facebook samt genom framtagande av informationsmaterial och checklistor för kontroll.

Kartläggningen visade att en stor andel företag som identifierades i samband med kartläggningen inte var registrerade som livsmedelsföretag hos berörd kontrollmyndighet, och därmed inte fick kontroll i enlighet med livsmedelslagen. Kartläggningen visade att försäljning av vitaminer och kosttillskott är vanligt förekommande på internet. Det återfanns inga förbjudna substanser i samband med kartläggningen men i flera fall fanns närings- och hälsopåståenden som var tveksamma och därför överlämnades för bedömning till aktuell kontrollmyndighet. Kartläggningen visade även att kontrollmyndigheterna agerade olika utifrån information som presenterats på nätet, bland annat beroende på hur man såg på Konsumentverkets ansvar för kontroll av marknadsföring gentemot kommunens ansvar för kontroll enligt livsmedelslagen.

Projektet visar att kontroll av handel med livsmedel på internet behöver prioriteras och att en central samordning från Livsmedelsverket är önskvärd. Införandet av samordnad central kartläggning skulle effektivisera kontrollinsatsen. Ansvarsfördelning mellan behöriga kontrollmyndigheter behöver ses över och klargöras och det behövs information till verksamheter som handlar med

livsmedel på internet så att företagarna lättare förstår vilka regler de omfattas av, exempelvis kravet på registrering som livsmedelsverksamhet.

Bilaga 7: Sammanfattningen från Stockholm stads rapport ”Kontroll av internethandel med livsmedel” (2014; dnr 2015-3675)

Handel med tjänster och produkter via internet ökar för varje år. Även handel med livsmedel ökar. Kontrollen över internethandel med livsmedel ligger enligt lagstiftningen främst på de kommunala kontrollmyndigheterna. Livsmedelsverket är den centrala myndigheten som ska leda och samordna kontrollen.

Även om kontroll av internethandel förs fram som ett prioriterat kontrollområde i den fleråriga nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan sker ingen styrning av kontrollen från Livsmedelsverket.

I Sverige sker kontroll av internethandel med livsmedel i mycket liten omfattning från de kommunala kontrollmyndigheterna. Många saknar kunskap om vilka företag som finns i kommunen som bedriver internethandel med livsmedel. Även företagen saknar kunskap om att de ska vara registrerade som livsmedelsverksamheter.

Själva kontrollmetoden för internethandel är svår och skiljer sig från den ordinarie kontrollen som bedrivs på fysiska företag. Om avvikelser påträffas kan det vara svårt att veta vilka sanktioner som ska användas.

Stockholm genomförde, tillsammans med Uppsala, ett projekt under 2014 med syfte att kartlägga internethandel med livsmedel samt att hitta arbetsmetoder och ta fram ett förslag på hur kontroll av internethandel kan vara organiserad i Sverige.

Kartläggning gjordes dels på internetsidor med en direkt koppling till företag, men också genom sökningar på websidor som Blocket och Tradera.

Resultatet visar att en stor andel av de kartlagda företagen inte var registrerade som livsmedelsföretag och således inte var kända av kontrollmyndigheten.

För att kunna bygga upp en väl fungerande kontroll av internethandel med livsmedel krävs en översyn av organisationen av kontrollen. Livsmedelsverket och Konsumentverket måste tydliggöra ansvarsförhållandena mellan de båda verkens kontrollområden. I nuläget är Konsumentverket ansvarig myndighet för marknadsföringen av livsmedel som säljs via internet genom en överenskommelse med Livsmedelsverket. Konsumentverket saknar emellertid både resurser och sanktionsmöjligheter för att kunna utföra denna uppgift effektivt.

Kontrollen måste även samordnas tydligare och mer aktivt centralt av Livsmedelsverket. Ett förslag till hur kontrollen skulle kunna organiseras utan att nuvarande fördelning gällande kontrollansvaret ändras är följande:

- Livsmedelsverkets roll skulle, utöver planering och samordning och stöd till kommuner, kunna bli att kartlägga och övervaka websidor. Detta skulle kunna ske i en grupp bestående av deltagare från Livsmedelsverket och med experter från kommunerna.
- Kommunernas roll skulle bli att utöva kontrollen och vidta sanktioner eller andra åtgärder mot företag med internethandel.

Kommuner och Livsmedelsverket behöver ha ett nära samarbete för att bygga upp en effektiv och professionell kontroll. Därför behöver det snarast bildas en samrådsgrupp med representanter både kommunala kontrollmyndigheter tillsammans med en kompetent grupp från Livsmedelsverket. Gruppen behöver sen utarbeta planer för vilka aktiviteter som ska prioriteras inom området.

Stockholms fortsatta arbete med kontroll av internethandel är avhängt de beslut om organisation som fattas på central nivå.